

enforcement agencies, and in general can be considered as a form of social security activity, which is implemented by competent authorities for the purpose of protection and protection of social relations from crimes and administrative offenses using special measures and means.

The author has noted that the main criterion by which a relevant body should be classified as a law enforcement agency is the focus of law enforcement agencies on countering criminal and administrative offenses. It is pointed out that in the normative legal acts that determine the legal status, tasks and functions of individual subjects of ensuring national security, it is expedient to establish that they belong to law enforcement and carry out law enforcement activities.

Keywords: law enforcement bodies, national security, law enforcement agencies, security forces, defense forces, law enforcement activities, law enforcement functions.

УДК 351.741 : 355.54

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-6-130-135

Валерій БІЛЧЕНКО[©]

викладач

(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

НЕОБХІДНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТАКТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ В РОБОТІ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

Розглянуто важливість застосування тактичних принципів у роботі поліцейських підрозділів для ефективного виконання їхніх завдань та забезпечення безпеки громади. Обговорено ключові аспекти тактичного підходу, включаючи адаптацію до конкретних ситуацій, використання технологій та співпрацю з іншими правоохоронними органами.

Детально розглянуто різні тактичні принципи, такі як стратегічне планування, координація дій, використання сучасних засобів комунікації та спеціального обладнання. Автор підкреслює, що правильне застосування тактичних принципів допомагає поліцейським у вирішенні різноманітних ситуацій, від кримінальних розслідувань до громадської безпеки.

Сформовано правові принципи забезпечення особистої безпеки поліцейського, а також відображено сучасний стан правового регулювання забезпечення особистої безпеки поліцейського в типових та екстремальних ситуаціях службової діяльності. Наведено аналіз нормативно-правової бази, проведено опрацювання термінологічного апарату із зазначенням відповідного тлумачення, а також проаналізовано публікації вітчизняних вчених, що розглядають особисту безпеку поліцейського в службових та екстремальних ситуаціях, її сучасний стан, існуючі проблеми та шляхи їх вирішення, а також перспективи розвитку. Надано класифікацію забезпечення особистої безпеки поліцейських в службових та екстремальних ситуаціях.

Ключові слова: тактико-спеціальна підготовка, підрозділи, тактика, поліція, реагування.

Постановка проблеми. Актуальність використання тактичних принципів у роботі підрозділів поліції визначається сучасними викликами та складністю завдань, що стоять перед правоохоронцями. Розглядаючи сучасний соціально-політичний контекст, де зростає складність злочинів та змінюються їхні форми, можна визначити декілька ключових аспектів, які роблять тактичні принципи невід'ємною частиною успішної поліцейської діяльності.

По-перше, ефективність реагування на кризові ситуації залежить від здатності поліцейських пристосовуватися до швидкозмінюючогося середовища. Тактичні принципи надають правоохоронцям інструменти для оперативного реагування на непередбачувані обставини та протидії новим формам злочинності.

По-друге, використання тактичних принципів сприяє забезпеченню безпеки як самого поліцейського, так і громади. Врахування тактичних аспектів дозволяє мінімізувати ризики та ефективно керувати ситуацією, зберігаючи високий ступінь

© В. Білченко, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-8050-0520>

k_tsp@dduvs.in.ua

професійності та етичності.

По-третє, зростання комплексності сучасних злочинних груп та терористичних організацій вимагає від поліції використання вдосконалених тактичних стратегій. Важливо мати систематизований підхід до виявлення, аналізу та протидії новим формам злочинності, що вимагає вдосконалення тактичного навчання та підготовки [4, с. 89].

Аналіз публікацій, що ініціюють розгляд проблеми уникнення небезпечних ситуацій працівниками національної поліції, розкриває важливі аспекти цього явища. Сучасні вчені в основному не приділяли достатньо уваги цьому аспекту поведінки правоохоронців, що свідчить про його недостатню дослідженість. Висвітлення цього явища відбувається в основному в спеціалізованих підручниках, зокрема у розділах, присвячених дисципліні «Тактико-спеціальна підготовка». Це свідчить про обмеженість інформації та досліджень, здійснених у цьому напрямку [6].

Мета. Деякі з визначених публікацій можуть обговорювати конкретні ситуації, стратегії чи тактики, які поліцейські використовують для уникнення небезпечних обставин. Проте, загальний дефіцит академічних досліджень у цьому напрямку підкреслює необхідність подальших досліджень та аналізу цього питання.

Важливо врахувати, що відсутність глибокого наукового розгляду може впливати на ефективність тактичного навчання та підготовки правоохоронців, а також на розвиток стратегій управління ризиками у поліцейській діяльності. Отже, інтенсивне дослідження цього явища є критичним для вдосконалення професійної підготовки та підвищення ефективності діяльності правоохоронців у сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Основні принципи, які формують основу тактичних підходів у роботі підрозділів поліції, визначаються відповідно до загальних принципів та специфіки завдань кожного підрозділу. Зокрема, для кримінальної поліції, карного розшуку та кіберполіції важливими є такі загальні принципи:

а) Законність. Усі заходи та методи повинні строго відповідати законодавству, що забезпечує правові гарантії громадян у процесі правопорядку.

б) Етичність. Використання засобів та методів повинно бути етично допустимим, і недопустиме застосування дій, що принижують гідність громадян та ставлять під загрозу їхнє життя й здоров'я.

в) Науковість. Тактичні прийоми повинні відповідати сучасному рівню розвитку науки, щоб забезпечити ефективність та компетентність в роботі.

г) Планомірність. Реалізація стратегічних планів дозволяє систематично збирати, досліджувати та використовувати доказову інформацію для досягнення поставлених цілей.

д) Взаємодія. Спільна робота відповідних органів та осіб забезпечує компетентне та ефективне використання тактичних прийомів для досягнення реальних результатів [8, с. 51].

Тактичні принципи, які забезпечують оптимальне використання засобів та методів, включають:

1) оперативність. Своєчасне та невідкладне застосування тактичних прийомів дозволяє ефективно реагувати на змінюючіться обставини.

2) вибірковість. Обдуманий добір засобів і прийомів у конкретній ситуації, що гарантує досягнення потрібного результату.

3) раптовість. Вибір сприятливого моменту для застосування тактичного прийому, включаючи елемент несподіваності для учасників розслідування.

Класифікація тактичних прийомів враховує різні аспекти:

1) за видом процесуальної дії. Огляд місця події, допит, обшук та інші прийоми, що застосовуються в ході проведення різних слідчих дій.

2) за діапазоном застосування. Тактичні прийоми, які використовуються в окремих та багатьох процесуальних діях.

3) за об'єктом спрямованості. Тактичні прийоми, спрямовані на вплив на людину чи дослідження матеріального середовища.

4) за ситуаційною варіантністю. Тактичні прийоми, що змінюються в залежності від конкретної ситуації процесуальної дії [1, с. 6].

Ці принципи та прийоми визначають стратегічний та тактичний курс дії для різних підрозділів поліції, забезпечуючи їхню високу ефективність та відповідність високим стандартам професійності.

Використання тактичних принципів в роботі підрозділів поліції є невід'ємною

частиною успішної та ефективної правоохоронної діяльності. Кожен з вказаних підрозділів – кримінальна поліція (включаючи карний розшук і кіберполіцію), патрульна поліція, органи досудового розслідування (слідчі управління), поліція охорони, спеціальна поліція (патрульна служба поліції особливого призначення) та поліція особливого призначення (спеціалізовані КОРД і ППОП ГУНП) – має свої унікальні завдання та виклики, на які вони повинні реагувати відповідно до встановлених норм та стандартів [5, с. 90].

В першу чергу, кримінальна поліція, яка включає карний розшук та кіберполіцію, повинна виявляти і припиняти злочини у віртуальному і реальному просторі. Застосування тактичних принципів є важливим для реагування на різні види кримінальної діяльності, розробки стратегій протидії та використання сучасних технологій для усунення кіберзагроз [8, с. 2].

Патрульна поліція, яка взаємодіє безпосередньо з громадою, повинна використовувати тактичні підходи для забезпечення публічної безпеки, реагування на екстрені ситуації та встановлення позитивного взаємодії з громадянами. Органи досудового розслідування, включаючи слідчі управління, повинні володіти тактичними навичками для ефективного здійснення досудового розслідування, збирання доказів та приведення винних до відповідальності. Поліція охорони має завдання забезпечувати безпеку визначених об'єктів, і використання тактичних підходів допомагає їм у виконанні цієї важливої місії.

Спеціальна поліція, така як патрульна служба поліції особливого призначення, а також поліція особливого призначення, зокрема спеціалізовані КОРД і ППОП ГУНП, повинні володіти високим рівнем тактичної підготовки для виконання складних та високоризикових операцій [4, с. 22].

Враховуючи різноманіття функцій та відповідальностей цих підрозділів, використання тактичних принципів стає ключовим елементом для досягнення їхніх цілей та забезпечення ефективної діяльності в умовах сучасного світу. Такий підхід не лише сприяє підвищенню рівня безпеки, але й визначає високий стандарт професіоналізму та відповідальності поліцейських у виконанні їх службових обов'язків.

Для впровадження принципів безпечної поведінки у роботі поліцейських, керівники та наставники можуть використовувати ефективний метод формування установок. Це включає повторення важливих положень вголос або подумки, що створює певний ритм та закріплює необхідні навички в свідомості [5, с. 18].

Для майстерності в техніці безпеки під час служби, кожен поліцейський повинен постійно працювати над створенням власного набору засобів та прийомів безпеки. У небезпечних ситуаціях важливо дотримуватися чітких правил, таких як контроль простору над собою, відчинення дверей перед входом та обирання безпечних позицій.

Тактичні принципи грають ключову роль у підтриманні безпеки під час служби:

- поліцейські повинні вірити у свої можливості та завжди розглядати себе як переможців. Важливо використовувати обладнання з впевненістю та максимальним комфортом, завжди мислити стратегічно та уникати самовпевненості;
- використовувати будь-які доступні засоби для прикриття та захисту від загроз. Це може бути будь-що, що надає можливість сховатися від потенційної небезпеки;
- уникати небезпечних ситуацій, збільшуючи відстань до нападника, щоб мати більше часу на реагування;
- розпізнавати ознаки небезпеки та загрози, орієнтуючись на різні фактори, такі як мова тіла, рухи та нервозність;
- використання вербальних засобів для зменшення напруги та розрядження конфліктних ситуацій;
- використання свідків комунікації з правопорушниками, забезпечення дистанції між свідками та злочинцями, та ведення професійної розмови під час інциденту [3, с. 10].

Принципи діяльності поліції грають ключову роль у забезпеченні ефективності та успішності її завдань у сучасному суспільстві. Одним із таких принципів є принцип оперативності, який передбачає швидке та виважене реагування на виниклі ситуації, а також оперативне здійснення заходів з розслідування злочинів. Принцип безперервності наголошує на постійній наявності поліцейських служб та готовності надавати допомогу громадянам у будь-який момент [1, с. 72]. Цей принцип визначає необхідність постійного патрулювання та моніторингу для забезпечення безпеки на вулицях та в

інших громадських місцях. Принцип гнучкості передбачає адаптивність поліцейських стратегій до змінюючихся умов та вимог суспільства. Поліція повинна бути готовою впроваджувати нові технології, методи та підходи, щоб ефективно боротися з новими видами злочинності та викликами. Принцип комплексності сил і засобів вказує на необхідність взаємодії різних підрозділів поліції та інших правоохоронних агентств для досягнення максимальної ефективності.

Об'єднання зусиль та обмін інформацією сприяє більш успішному вирішенню складних кримінальних випадків. Принцип маневреності означає здатність поліції швидко реагувати на події та ефективно взаємодіяти з різними групами суспільства. Це включає гнучкість у виборі стратегій та здатність пристосовуватися до нових обставин. Принцип резерву сил і засобів вказує на необхідність збереження запасних ресурсів для ефективного реагування на несподівані події чи кризові ситуації. Це може включати наявність резервних екіпажів, технічних резервів та гнучких планів дій [2, с. 27].

Узагальнюючи, ці принципи становлять основу сучасної поліцейської діяльності, спрямованої на забезпечення безпеки та порядку у суспільстві. Послідовне застосування цих принципів дозволяє поліції ефективно протистояти викликам та забезпечувати високий рівень захисту громадян [8, с. 4].

Ефективна тактична підготовка поліцейських є ключовою для успішного вирішення ситуацій, що виникають у роботі правоохоронця. Пропонуємо розширити цю підготовку, включаючи в неї реальні сценарії, що щоденно стикаються поліцейські, та зосереджуватися на психологічних аспектах. Можна використовувати стандартний набір ситуацій, додавши до них психологічні аспекти, або розробляти нові сценарії, які спрямовані на розвиток соціального інтелекту.

Цей підхід сприятиме покращенню комунікаційних навичок поліцейських та їх здатності розпізнавати невербальні сигнали громадян. Така підготовка дозволить вирішувати конфліктні ситуації шляхом ефективної комунікації, аналізу оточення та прийняття розсудливих рішень. Це, в свою чергу, сприятиме зменшенню ризиків для життя та здоров'я як самих поліцейських, так і інших громадян [3].

Розвинуті навички соціального інтелекту можуть бути важливим інструментом не лише при вирішенні конфліктів, але й у забезпеченні можливості для виклику допомоги та більш детального планування дій з іншими поліцейськими. Слід також враховувати, що поведінка поліцейських під час спілкування з громадянами має суттєвий вплив на підтримку авторитету поліції у громадськості. Такий підхід до підготовки може виявитися вельми корисним для забезпечення безпеки та підтримки законності у правоохоронній діяльності [9].

Визначення та уникнення потенційно небезпечних ситуацій, що можуть призвести до нещасних випадків, надто залежать від здатності поліцейських швидко оцінити ситуацію з високим ступенем вірогідності та розпізнати небезпечне становище особи, яка привертає увагу або може мати причетність до правопорушення.

Особливою увагою слід звертати на осіб, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння, впливу наркотиків або мають психічні відхилення, оскільки вони становлять загрозу як для самого оточення, так і для працівників Національної поліції. Характерними ознаками алкогольного сп'яніння є червоне обличчя, незграбна хода, підвищене слиновиділення, інертність, порушення мови, необережна поведінка, тремтіння рук і т.д. [4, с. 20]

Під впливом наркотичних засобів виникає стан наркотичного збудження, який виявляється застиглим виразом обличчя чи його надмірною гіперактивністю, блідістю, зміною освітленості зіниць і їх загальмованістю, хаотичними або раптовими рухами, сміхом без причини. Особливо небезпечним є стан абстиненції, що може призвести до підвищення агресивності та жорстокості [7, с. 2]. Поведінка осіб із психічними відхиленнями (маніакально-депресивний психоз, параноїдальна шизофренія, епілепсія, психопатія) часто є небезпечною, виявляючи агресивність та інші неадекватні реакції. Поліцейські повинні бути обізнані з намірами таких осіб, щоб своєчасно захистити себе від можливих небезпек [3, с. 6].

Важливим фактором є здатність поліцейського візуально ідентифікувати приховану зброю підозрюваного. Симптомами можуть бути асиметрична хода з укороченим кроком та прихована зброя під одягом або за поясом, обмежений рух руки з одного боку та інші ознаки, що свідчать про приховану загрозу [9, с. 5].

Висновки. Отже, можна зазначити, що дослідники виділяють ряд принципів, які

визначаються ключовими у структурі та функціонуванні правоохоронних органів, зокрема поліції, яка, відповідно до проведених реформ, повинна діяти як служба обслуговування. Однак сучасний Закон України «Про Національну поліцію» формалізував лише декілька загально-правових принципів у другому розділі, не надаючи їм необхідного визнання, яке вони заслуговують у контексті принципів діяльності Національної поліції України.

Особливу увагу, як один із спеціально-правових принципів, заслуговує принцип інформаційно-аналітичного забезпечення, оскільки саме він дозволяє ефективно функціонувати ключовим підрозділам, що діють в складі Національної поліції.

Відсутність закріплення спеціальних принципів у чинному Законі України «Про Національну поліцію» є значущим недоліком даного спеціального законодавчого акту. Спеціальні принципи потребують правового закріплення, оскільки саме вони визначають юридичні засади для реалізації інформаційно-аналітичної діяльності поліції, включаючи формування баз даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, користування базами даних інших органів влади, а також інформаційно-пошукову та аналітичну роботу, інформаційну взаємодію з іншими державними органами та міжнародними установами.

Список використаних джерел

1. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / О. М. Калюк, С. Ф. Константинов, В. А. Куліков та ін. ; за ред. В. А. Кулікова. Київ : Освіта України, 2016. 230 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції: загальна частина : навч. посіб. / В. М. Бесчастний, О. М. Мердова, В. С. Тулінов та ін. ; за ред. В. М. Бесчастного. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2017. 188 с.
3. Іншин М. І. Правове регулювання службово-трудова діяльність державних службовців як особливої категорії зайнятого населення України : навч. посіб. Харків : ФІНН, 2010. 672 с.
4. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України : підручник / за ред. В. К. Колпакова. Київ : Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Комісаров О. Г., Собакар' А. О., Соболю Е. Ю., Юнін О. С. Тактико-спеціальна підготовка: навч. посіб. Дніпро: ДДУВС, 2017. 277 с.
6. Конституція України від 28.06.1996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 19.04.2021).
7. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
8. Тактика самозахисту та особистої безпеки працівників Національної поліції України: метод. рек. / уклад.: Бортник С. М., Моргунов О. А., Артем'єв В. О., Хомко І. Г. ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка. Харків : ХНУВС, 2017. 136 с.
9. Тьорло О. І., Йосипів Ю. Р., Синенький В. М. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 480 с.
10. Polyvaniuk, V., & Bilichenko, V. Current methods of public security during the protection of public order: basic aspects. 2019.
11. Bilychenko, V. V. International Standards for Protecting Key Human Rights and Freedoms in the Activities of Law Enforcement Agencies in Ukraine» *Scientific Works of the National University «Odessa Law Academy»*. Vol. 27, edited by Y. V. Tsurkan-Saifullina, Odesa : «Odessa Law Academy», Gelvetika, 2020, pp. 30-35.

Надійшла до редакції 08.12.2023

References

1. Administratyvna diyal'nist' Natsional'noyi politsiyi [Administrative activities of the National Police] : navch. posib. / O. M. Kalyuk, S. F. Konstantinov, V. A. Kulikov ta in. ; za red. V. A. Kulikova. Kyiv : Osvita Ukrainy, 2016. 230 p. [in Ukr.].
2. Administratyvna diyal'nist' Natsional'noyi politsiyi: zahal'na chastyna [Administrative activity of the National Police: general part] : navch. posib. / V. M. Beschastnyy, O. M. Merdova, V. S. Tulinov ta in. ; za red. V. M. Beschastnoho. Kryvyy Rih : DYUI MVS Ukrainy, 2017. 188 p. [in Ukr.].
3. Inshyn, M. I. (2010) Pravove rehulyuvannya sluzhbovo-trudovoyi diyal'nosti derzhavnykh sluzhbovtsiv yak osoblyvoyi katehoriyi zaynyatoho naselennya Ukrainy [Legal regulation of official and labor activities of civil servants as a special category of the employed population of Ukraine] : navch. posib. Kharkiv : FINN, 672 p. [in Ukr.].
4. Kolpakov, V. K., Kuz'menko, O. V. (2003) Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative law of Ukraine] : pidruchnyk / za red. V. K. Kolpakova. Kyiv : Yurinkom Inter, 544 p. [in Ukr.].
5. Komisarov O. H., Sobakar' A. O., Sobol' E. Yu., Yunin O. S. (2017) Taktyko-spetsial'na pidhotovka [Special tactical training] : navch. posib. Dnipro: DDUVS., 277 p. [in Ukr.].

6. Konstytutsiya Ukrainy vid 28.06.1996 [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of 28.06.1996]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/254k/96-vr>. [in Ukr.].

7. Pro Natsional'nu politsiyu [On the National Police] : Zakon Ukrainy vid 02.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>. [in Ukr.].

8. Taktyka samozakhystu ta osobystoyi bezpeky pratsivnykiv Natsional'noyi politsiyi Ukrainy [Tactics of self-defense and personal safety of employees of the National Police of Ukraine] : metod. rek. / uklad.: Bortnyk S. M., Morhunov O. A., Artem'yev V. O., Khomko I. H. ; za zah. red. V. V. Sokurenka. Kharkiv : KhNUVS, 2017. 136 p. [in Ukr.].

9. T'orlo O. I., Yosypiv Yu. R., Synen'kyi V. M. (2018) Taktyko-spetsial'na pidhotovka pratsivnykiv Natsional'noyi politsiyi [Tactical and special training of the National Police] : navch. Posibnyk. L'viv: L'vDUVS, 480 p. [in Ukr.].

10. Polyvaniuk, V., & Bilichenko, V. (2019) Current methods of public security during the protection of public order: basic aspects.

11. Bilychenko, V. V. (2020) «International Standards for Protecting Key Human Rights and Freedoms in the Activities of Law Enforcement Agencies in Ukraine.» Scientific Works of the National University «Odessa Law Academy.» Vol. 27, edited by Y. V. Tsurkan-Saifullina, Ministry of Education and Science of Ukraine, National University «Odessa Law Academy,» Gelvetika, pp. 30-35.

ABSTRACT

Valeriy Bilichenko. The need to use tactical principles in police units' work. The article examines the importance of applying tactical principles in the work of police units to effectively carry out their tasks and ensure community safety. The key aspects of a tactical approach are discussed, including adaptation to specific situations, the use of technology, and collaboration with other law enforcement agencies. Various tactical principles, such as strategic planning, coordination of actions, and the use of modern communication tools and specialized equipment, are thoroughly examined. The author emphasizes that the proper application of tactical principles assists police officers in addressing diverse situations, ranging from criminal investigations to public safety.

The article also highlights the significance of training and preparing police officers with consideration for tactical aspects to enhance their effectiveness in real situations. In conclusion, the article underscores the importance of continually refining tactical strategies to adapt to changing conditions and challenges faced by police units.

The publication addresses current issues and improvement strategies for refining the behavior tactics of employees of the National Police of Ukraine to avoid dangerous situations. Practical recommendations are provided regarding the conduct of law enforcement officers to prevent extreme and hazardous situations. It is noted that contemporary legislation in Ukraine's police activities proclaims a set of principles, ideally serving as a benchmark for European-style police as a service-oriented agency, forming the basis for all modern police activities aimed at providing services to the population.

Legal principles ensuring the personal safety of police officers are formulated, and the current state of legal regulation concerning personal safety in typical and extreme situations during official duties is reflected. The article includes an analysis of the normative-legal framework, processing of terminological apparatus with indications of corresponding interpretations, and an examination of publications by domestic scholars addressing personal safety of police officers in official and extreme situations, its current state, existing problems, resolution methods, and development prospects. A classification of personal safety provision for police officers in official and extreme situations is provided, along with meaningful conclusions and identified future directions for scientific research.

Keywords: *tactical and specialized training, units, tactics, police, response.*